

Wanneer je kind of je partner worstelt met een ernstige psychische aandoening kan dat het gezinsleven overheersen.

Welke professional kan jou dan helpen? Op steun van de ggz kan je niet altijd rekenen. Dan kunnen sociale wijkteams, die hulp en ondersteuning vanuit de gemeente bieden, je misschien helpen. Deze teams hebben een taak voor mensen met psychische problematiek en hun naasten. Toch komen ze daar weinig aan toe. Wel willen ze daar verandering in brengen.

Sociale wijkteams, wat kun je daarvan verwachten?

Langzamerhand is in de hele hulpverlening het besef doorgedrongen dat partners, ouders en verdere familie een cruciale rol hebben bij het hanteren van het psychische probleem van hun levensgezel, kind of ouder. De naasten zijn hun blijvende omgeving en daar moet hun herstel worden gedragen.

Maar leidt dit besef ook tot het steunen van die naasten bij het invullen van die rol? Dus gezamenlijke gesprekken, advies over het omgaan met een crisis, afspraken over hoe je in het gezin een beroep op elkaar kunt doen en tips over het bewaken van eigen grenzen door de naaste. Die steun is niet vanzelfsprekend.

Traditioneel is de ggz gericht op een individuele behandeling en die laat doorgaans weinig ruimte voor een rol van de familie of de partner. Dat heeft te maken met het medische model in de hulpverlening, maar ook met de tegenwoordig meer afgemeten tijdsduur van de behandeling. Gecontracteerde ggz-zorg is tijdelijk, terwijl de problematiek vaak jarenlang doorgaat, soms een leven lang. Nu is er in de ggz wel een beweging op gang naar de zogeheten resourcegroepmethodiek, waarbij familie en naasten door de behandelaar worden begeleid in het herstelproces. Die werkwijze wordt ook wel aangeduid met de term RACT (Resource Assertive Community Treatment). RACT begint in Nederland voet aan de grond te krijgen, maar er blijven beperkingen. De methode is tijdsintensief en vraagt van de hulpverlener een minder medische en meer ondersteunende houding, die iemand zich niet zo maar eigen maakt.

Dicht bij de burgers

Wat zijn dan de alternatieven? Bezien vanuit het systeem van zorg en welzijn hebben de gemeenten vanuit de Wet

maatschappelijke ondersteuning (Wmo) de taak om mensen met psychische problematiek te steunen bij het vergroten van hun zelfredzaamheid. Ruim 80 procent van de gemeenten hebben daarvoor sociale (wijk)teams in het leven geroepen, die op dorps- of wijkniveau hulpverlening bieden.

Die beweging kwam voort uit de decentralisatie van het sociaal domein: de verplaatsing van ondersteuningstaken van het rijk naar gemeenten met de bedoeling om dicht bij de burgers meer hulp op maat te kunnen geven en daarbij ook meer in te spelen op de steun die mensen elkaar 'van nature' al geven. Ondersteuning van mantelzorgers valt daar ook onder.

Geen steun aan familie

Het geven van advies en steun aan de familie van mensen met psychische problemen lijkt dus op het lijf geschreven van de sociale wijkteams, meer nog dan de ggz. Pakken zij die rol dan ook op? Dat gaat nog niet van een leien dakje.

Onderzoeksinstituut Movisie bracht onlangs een evaluatie uit van vijf jaar sociale wijkteams. Die rekenen over het algemeen inwoners met psychische problematiek tot hun clientèle. Bijna 60 procent van de teams hebben ook de deskundigheid daartoe in hun team. Het steunen en inzetten van familie en andere naasten staat in vrijwel alle beleidsnota's van de gemeenten. De bedoeling is dus zeker aanwezig.

Maar dat stuit in de praktijk op behoorlijke beperkingen. De meeste sociale wijkteams hanteren dezelfde individuele werkwijze als de ggz: signaleren en bespreekbaar maken van problemen, tijdelijke ondersteuning bieden en doorverwijzen naar de (specialistische) ggz.

Het Movisie-rapport zegt weinig over het inschakelen en steunen van naasten, behalve dat dat een 'ontwikkelpunt' blijft. Daarvoor zijn meerdere verklaringen.

De sociale wijkteams zijn in de afgelopen jaren steeds minder toegekomen aan het breder betrekken van naasten bij hun hulpverlening. In hun werk zijn ze gedwongen geweest om steeds meer aanvragen af te handelen en dus hun werkwijze te stroomlijnen in de richting van vragen verhelderen, plannen opstellen en beschikkingen afgeven. Ze hebben minder tijd voor langdurige ondersteuning en het betrekken van anderen, zoals familie en burens, bij hun cliënten.

Eigenlijk valt uit de evaluatie op te maken dat de sociale wijkteams zijn gaan lijken op de reguliere zorg en ondersteuning, gericht op het verwerken van individuele hulpvragen. Aan familieondersteuning komen ze simpelweg niet toe, hoe gloedvol het ook in de beleidsnota's staat opgeschreven.

De goeden

Is dit dan het hele verhaal? Valt er niets te verwachten van gemeenten bij het steunen van naasten in hun vaak moeilijke omstandigheden? Dat kan op termijn meevallen. In sociale wijkteams zijn er teamleden die wél de goede, brede hulpverleningshouding hebben en er domweg de tijd voor nemen. En ook zijn er praktijkvoorbeelden waarin familiesteun toch van de grond komt. Daar willen we in volgende nummers van YN aandacht aan besteden.

Pieterjan van Delden